

Приморске Новине

ЛИСТ ССРН ОПШТИНЕ БУДВА

ИЗЛАЗИ ПЕТНАЕСТОДНЕВНО

ГОДИНА II ♦ БРОЈ 24. © БУДВА 29. НОВЕМБРА 1973.

ЦИЈЕНА 1. ДИН.

УЗ РОЂЕНДАН РЕПУБЛИКЕ

КАЗИВАЊЕ О ЈЕДНОМ ПОКОЉЕЊУ

ПРИЈЕ ТРИДЕСЕТ ГОДИНА — док је у поробљеној Европи буктао рат и од свих узимао свој крвави харач, а фашистичка неман изводила свој махнити пир — један мали народ, наш народ, постао је велики, захваљујући томе што је мислио на своје сутра. Његови представници, једног новембарског дана прије тридесет година, за часак су одложили оружје да би на карти рашчеречене и поробљене Европе учртали границе нове домовине.

Тога дана, Другом засиједању АВНОЈ-а председавао је Др Иван Рибар, који је дан раније сазнао за смрт својих синова — Јурице и легендарног секретара СКОЈ-а, Лоле. Оног незаборавног револуционара, Лоле који је својој дјевојци, Слободи Трајковић, написао једно од најнежнијих и најљепших љубавних писама, које је, у исто вријеме, — пјесма:

...Најдража, једина моја, не стигло Те ово писмо никада. Надај се — за орећу слободних људи идемо у бој. Много, много Те волим, не стигло. Те ово писмо никада: да бисмо час побједе дочекали заједно...

Догодило се како ни једно ни друго нису жељели. Пали су и Лола и Слобода да би тај час о коме су маштали и кога су прижељкивали ми дочекали, да бисмо у њему уживали.

Дан 29. новембар 1943. године био је изузетан дан не само у нашој историји, већ и у хроници времена. До те мјехе је срушена једна на сили и неправди заснована власт и један већ одживјели друштвени систем. Зато, послје тридесет година, од свог срца и из свих срца, упутимо честитке: „Домовине, са сунчаним заставама, које имају боју наше крви, и љубави, срећан Ти рођендан!“

Прошли су борци, народ-борац, хиљаде голгота. Плутун, онај први, испашен у Белој Цркви, стократно и хиљадоструко одјекнуо је са Триглава, Романије, Козаре, Шаре, Дурмитора, Вир-пазара и Богумиле. Пламен устанка захватио је читаву земљу. Неслућено снажна ерупција потресла је свијет. Уздрмани су темељи Хитлерове европске тврђаве. У планинама Југославије, на „брдовитом Балкану“ гинуле су чете ђака и заједно с боровима и јелама — расла је војска какву свијет до тада није видео. Чета за четом, одред за одредом, бригада за бригадом. Тако је врховни

Исмет Мујезиновић:

ЈУРИШ

командант, друг Тито, стварао непобједиву армију осветника поробљених, обесправљених, потлачених.

Када су борци те армије одлазили у бој, небо је — без обзира какво је стварно било — небо је било плаво и ведро. Смијешала им се младост, радовао се сунчани дан. Листала је гора и цвјетало цвијеће. Затим су почеле да се нижу офанзиве, да све у крв и густу маглу тоне. Али, Кормилар је знао координате. Његови борци непопрјешиво су корачали напријед. Кроз ужас, таму и смрт Дозивајући сунце, слободу и снове.

Сјетимо се данас, то јест и данас, како је под плуском вреле оловне кише „младо жито навијало класове“, јер му је жетва дошла прије рока. И како су борци, младићи голобради и дјевојке немиловане умирали са осмијехом на уснама, са пјесмом у срцима, са промовима и драгуљима у очима. Пјесник је то љепше, надахнуто рекао. То: како су умирали младићи и дјевојке пред којима је било све — и први пољубац, и читав живот. Како — и када су били у самртном обручу огња — нису никад били сами:

„О, чујте чете у даљини, будући људи, земља нова, да ли је тако, ил ми се чини — сви сте крај нашег рова?“

И зашто су се борили:

„За нове дане да свима сване, да наше стазе поштени газе, да нема таме, да нема роба — да буде топло од живота!“

На мјеста оних који су падали стизали су нови борци: да њихове пушке прихвате, да им се цијеви не охладје. Вјеровали су „да ће их села загрлити бијела“, „да ће поћи, да ће доћи, гдје никад нису били“. За себе, за пале, за будуће.

Тамне ноћи гасиле су звијезде и живот. Пропињала

се, опирала се и борила земља у огњу. Земља која је знала да мрзи и да воли. Помагала је опкољеним пролетерима у мрачним и кишовитим ноћима, храбрила их да издрже и побиједје десет пута јачег непријатеља.

Данас, тридесет година од када се родила наша Република, нека погну главе златни сунцокрети: за онима који су, стварајући историју, храбро умирали, који су прекорачили преко свога, често незнаног, гроба и увијек млади, какви су били, запутили се у бесмртност, излили се у бронзу и уклесали у мермер. Јер, оружјем су говорили њихова срца, крвљу су казивали ријечи највише човјечности. Пјевајући побједи, на путу ка њој сијали су нештетимце своје снове, љепше од рујних зора и раскошнице од расцвјетаних прољећних цвјетова.

Двадесетдевети новембар нико нам није поклонили, ни ти као какав скупотјени дар, окитиле ловором и маслиновим гранчицама. Скуп је то празник и зато нам је толико драг. Изнијет је рањавим рукама. Рођен је у мукама. Тога дана запловио је наш циновски брод, са ријекама, брдима и људима. На његовом кормилу био је Кормилар који га је и поринуо у историју, друг Тито, који му је и одредио курс: пуном паром у — социјализам!

Данас, кад наздрављамо Републици за њен тридесети рођендан, треба речи: Никад нам није било лако! Никад нам ништа није лако дошло! Упркос сваковрсним тешкоћама, путевима и пругама иззукрптали смо земљу. Начицкали је фабрикама и школама. Окитили новим градилиштима. У небо су израсли витки торњеви-барјаци сред висине, кажипрсти напретка. Сваки подвиг нас је радовао, јер је и онај најбезначајнији био доказ стваралаштва, храбрости и одлучности да се на започетом путу истраје.

Били смо срећни што за нашу револуцију, која тече као непресушно врело љубави, знају људи свих раса, на свим меридијанима. Што је наша земља примјер који будри поробљене и, у исто вријеме, пријетња за све оне „који имају снаге, али немају разума“.

Републико наша, буди увијек будна и усправна да би твоји синови и творци могли, као и увијек досад, да се поносе Тобом зато што си драга не само њима, већ свима који воле слободу!

НОВЕ ОРГАНИЗАЦИЈЕ

НА НЕДАВНОМ ЗАЈЕДНИЧКОМ СА-
СТАНКУ Секретаријата ООСК Будва
и Комисије за развој СК разматрана
је структура Општинске конференције у
свијетлу закључака Друге конференције
СКЈ.

Закључено је да досадашњи резултати
на организационом оспособљавању члан-
ства задовољавају, као и то да нове орга-
низације треба оформити у свим оним сре-
динама гдје постоје услови за њихов рад.
Истакнуто је да предстоје велики напори,
с обзиром на то да овај посао треба обави-
ти квалитетно и у што краћем року, као
и на специфичност општинског подручја,
социјалну структуру чланства, постојање
великог броја новоформираних основних
организација удруженог рада.

Закључено је да у најекорије вријеме
треба формирати организације СК у орга-
низацијама удруженог града у угоститељ-
ству гдје то до сада није учињено (у „Ава-
ли“), а да ће на нивоу будућег здруженог
предузећа „Монтенегротурист“ постојати
Конференција СК.

Нарочито је наглашено да хитно треба
формирати организације СК у служби ПТТ,
здравству, основним школама у Будви и
Петровцу, као и у неким погонима радних
организација са стране, гдје за то постоје
услови. Међутим, истакнуто је на сједни-
ци, добар дио ових погона још се није кон-
ституисао у основне организације удруже-
ног рада, мада је то требало раније уради-
ти, па ће и оснивање организација СК у
тим погонима ићи спорије.

Разматрајући стање у територијалним
организацијама, констатовано је да највећи
дио чланства у њима чине пензионери, а
да, иако их у Будви постоји преко двије
стотине, врло мали број домаћица, је укљу-
чен у рад организација Савеза комуниста.

Када је било ријечи о сеоским органи-
зацијама, констатовано је да већина њихо-
вог чланства ради и живи у Будви, Светом
Стефану и Петровцу, па је закључено да
тамо гдје живе и раде комунисти треба да
отварају своју друштвено-политичку улогу.

Г.

АКЦИЈА И ОТПОРИ

Сумирајући резултате на
спровођењу у живот задата-
ка из Писма друга Тита и
Извршног бироа, најзасли-
жи комунисти Будве одлучи-
ли су устати у битку за у-
клањање слабости које су се
годинима таложиле у овој
средини. Међутим, у акцију
с још није укључило цјело-
купно чланство. Секретари-
јат Општинске конференције
је често остаје усамљен,
што указује да још треба у-
ложити много напора на су-
збијању отпора, који нијесу
мали, чак, и у самом Савезу
комуниста. Ти отпори обич-
но долазе од стране оних ко-
ји су се нашли или претпо-
стављају да ће се ускоро на-
ћи на удару.

Будванска општина је за
непуних десет година, од је-
дне сиромашне комуне из-
расла у најразвијеније под-
ручје у Републици, а могло
би се казати и у земљи. Од
њених шест хиљада станов-
ника двије хиљаде их је у
радном односу. Могућности
стицања ванредних прихода,
путем издавања лежјаја
туристима, такође су вели-
ке.

Очигледно је да се буд-
ванска партијска организа-
ција све више консолидује.
Покренута су сва кључна
питања која иницирају Пи-
смо и уставни амандмани.
Почели су отворени дијало-
зи и кидање ланца рођачких,
кумовских и других веза.

Конференција је указала
на нека питања гдје се ак-
ција споро одвија. Одуго-
власи се са спровођењем ин-
теграције код неких радних
организација на подручју оп-
штине (Трговинско предузе-
ће „Јадран“, Комунално-за-

натско предузеће и Дирек-
ција за урбанизам). Још уви-
јек нису прихваћени само-
управни споразуми о изгра-
дњи станова под повољни-
јим условима за раднике, као
ни споразум о стипендирању
и кредитирању студената и
ђака. Речено је да Конфе-
ренција не може остати рав-
нодушна према организаци-
јама и појединцима, који на-
стоје да успоре или онемо-
гуће овакве и сличне друшт-
вене процесе.

Тако је дата озбиљна при-
мједба на рад Комисије за
друштвени надзор и Коми-
сије за испитивање порије-

ПРОСЛАВЉЕН ДАН ОСЛОБОЂЕЊА

Ове године Дан ослобође-
ња Будве, Петровца и Све-
тог Стефана — 22. новембар,
протекао је без извјештајених
свечаности. Није одржана
свечана сједница Скупштине
не општине нити су додије-
љене традиционалне Новем-
барске награде.

Ипак насеља су била укра-
шена заставима и зелени-
лом, а градска музика је у
раним јутарњим часовима
свечаним маневрима најави-
ла празник. Представници
Савеза бораца, Конференци-
је за друштвену активност
жена, Савеза омладине и Са-
веза извиђача положили су
цвијеће на споменике и гроб-
ове палих бораца, а затим
су посетили мајке погину-
лих и уручили им поклоне.

У част Дана ослобођења
прекинот је у Модерној га-
лерији у Будви отворена са-
мостална изложба познатог
црногорског сликара Алек-
сандра Пријића.

Прослава Дана ослобође-
ња наставља се свечаности-
ма поводом Дана Републике.
Уочи 23. новембра у Будви
ће се одржати свечана ака-
демија, на којој ће учествовати
Основне школе „Степан Ми-
тров Љубиша“ и Фолклорни
ансамбл „Кањон“ извести
културно-умјетнички про-
грам.

Владо Станишић

кла имовине која досад није
постигла никакве резултате
у погледу утврђивања неза-
конито стечене имовине и
спровођења поступка за ње-
но одузимање.

Није много урађено на от-
клањању социјалних нејед-
накости. О томе је говорио
на конференцији Буро Фра-
новић, секретар актива ра-
дника комуниста. Он се за-
ложио да се изједначи сезон-
ска радна снага са стално
упошљеним радницима у по-
гледу расподеле личног до-
хотка. Јер, како је нагласио,
у угоститељству већину рад-
не снаге чине „сезонци“ ко-
ји учествују у стварању до-
хотка, а када се доходак ди-
јели они су одсутни.

У раду Конференције у-
зели су учешћа и чланови
Републичке радне групе Вла-
до Стругар, Миљан Радовић
и Вељко Миловић.

В. С.

ИЗ СЈЕНКЕ НА СВЈЕТЛО

ШТО ЈЕ МНОГО — МНОГО ЈЕ

У будванској општин-
ској администрацији ра-
ди око осамдесет лица, а
од тога само у Управи
прихода — двадесет! Мо-
жемо се, значи, похвали-
ти: за нама општинари из
Тивта заостају за више
од једне половине! С обзи-
ром на број становника и
број пореских обвезника у
једној и другој општини,
молимо вас да обратите
пажњу на наслов.

КРЕНУЛИ СУ...

Радници Одјељења у-
нутрашњих послова кре-
нули су у — акцију, овог
пута на раширивању
слабости у свом „доку-
менту“. Као и увијек, желимо им
пуно успјеха.

СТУПЊЕВИ ПОРЕЂЕЊА

Фамилијаран — Фами-
лијарни — Најфамили-
јарнији... — Петровачка
пошта!

Извињавамо се читао-
цима за овај ступањ по-
ређења који у граматички
— не постоји.

ИЗДАВАЧИ НАШЛИ ИЗДАВАЧЕ

У издању „Турист-ко-
мерца“ у Загребу (Илица
27) појавила се овог љета
мала туристичка моногра-
фија „Будва — Свети
Стефан — Петровац“. Че-
тири наша културна и
туристичка радника по-
мињу се као аутори и чла-
нови редакције ове моно-
графије. Напомињемо, као
курјозитет своје врсте, да
су њихове радне органи-
зације регистроване и за
издавачку дјелатност!

„ДВАНАЕСТ ЖИГОСАНИХ“

Дванаесторица грађа-
на „презновају се“ пред
Општинском комисијом за
испитивање поријекла и-
мовине. Грађани и друш-
вени форуми с нестрпље-
њем очекују излазак два-
наесторице анонимних не
подијум.

СУПЕРЛАТИВИ

У једном од органа у-
праве Скупштине општи-
не Будва, током 1972. го-
дине, један неквалифика-
вани радник просјечно је
примао 4000 (нових), а ње-
гов колега са средњом
спремом по 5400 (нових)
динара мјесечно. Аферка-
на „добром“ газдовању се
општинским приходима!

ДВА АРШИНА

Грађани примјећују ка-
ко се, ту и тамо, још у-
вијек могу срести два ар-
шина, и то један за „обич-
не“ и други за „привиле-
говане“ грађане. Као при-
мјер наводе Београдску
класицу у Будви. Тако,
кажу, постоје двоја врат-
та: „мала“ за обичне и
„велика“ за привилегова-
не грађане. И „невјерљива
Томама“ предлажу да се
на лицу мјеста увјере,
посматрајући са тераса
БИП-а, „категоризацију“
грађана.

ПОСЉЕДЊА ВИЈЕСТ

Делегација туристич-
ких трудбеника из наше
општине срећно се врати-
ла из посјете неким зел-
њима Источне Немачке.
Повратку сапутника де-
легације придружио се
вас обавјештава.

ПРВИ КОМАНДАНТ

отишао за хљебом, прешао Оке-
ан и албанску Голготу да би
стигао на Солун и стао на бра-
нику домовине.

И поново, оних устаничких
дана 1941. године, мада већ опте-
рећен бременом година, латио

Јоко Борета

се оружја и нашао међу уста-
ницима. Његово присуство у тим
судбоносним данима, с обзиром

на ауторитет који је имао,
као командант општине, могао
је да утиче на њихово
формирање првог партизан-
ског јединица. Он је био
става да се не може
савезити са немачким
органомима, који су
ослободили Будву, а
напустили општину. Он
је напустио Будву и
Филиповић, који је
сањао да се општину
Јока Лазова БОРЕТА,
првог команданта мјеста у ослобођеној
Будви, па нам је и то повод да
га покушамо представити тој ге-
нерацији.

Капитулација бивше Југосла-
вије затекла га је на дужности
председника будванске општи-
не. Инстинктом старог родољуба
и ратника, наслутно је дане ро-
пства који наклазе, и понос му
није дозвољавао да сачека крај
председничког мандата у оку-
пираној земљи. Не подносећи о-
ставку, напустио је председни-
чку столицу и отишао тамо гдје
је осјећао да се окупљају прави
синови отаџбине. Јер, отаџбину
је он од малих ногу научио да
воли. Потврдило се то и у Пр-
вом свјетском рату када је као
осамнаестогодишњак напустио
америчке рудокопе, гдје је био

РАЗРАДА КОНГРЕСНИХ МАТЕРИЈАЛА

У Будви је ових дана Јован
Вујадиновић, члан Председни-
штва СКЈ, одржао врло успјело
предавање проширеном полити-
чком активу општине, у коме
је образложио основе за израду
става и одлука X конгреса
СКЈ и Шестог конгреса СК Цр-
не Горе. Треба нагласити да ово

предавање представља увод у
даљу разраду конгресних мате-
ријала, која ће се одвијати по
основним и мјесним организаци-
јама СК, да би се на Општин-
ској конференцији, крајем де-
цембра, сумирали резултати јав-
не расправе и заузели конкрет-
ни ставови.

НОВИ ПРЕДСЈЕДНИК

Мјесто првог грађанина Будве није више упражњено: на недавно одржаној сједници СО Будва, та, нарочито у овом тренутку одговорна дужност, повјерена је другу **БРАНКУ ИВАНЧЕВИЋУ**, дипломираном правнику. Иако га, такође, нашим грађанима не треба представљати, пошто га сви познајемо, навешћемо умјесто биографских података:

Рођен је 1939. године у устаничком селу Брајиницама.

ДРУШТВЕНА ХРОНИКА

Масовна физичка култура запостављена

Спортски живот у будванској општини опет је негдје у запању. Такав утисак стичу житељи Будве, Светог Стефана и Петровца, који знају да се спорт и физичка култура не испуњавају неком фудбалском утакмицом на којој су наши представници пружили добру игру.

А шта у фудбалу имамо? Тим „Петровац“, који се с доста успјеха такмичи у Црногорској лиги, а нема игралишта које може да задовољи и захтјева сеоских клубова! Тим „Могрен“ је прошле сезоне напустио лигу и преселио се у нижи ранг такмичења, добрим дијелом и зато што није имао своје игралиште. У ствари, он га ни данас нема, и питање је хоће ли оно икада и бити направљено.

Основан је и трећи клуб „Милочер“ који у досадашњем такмичењу у Лиги подручја Котор није освојио ни један бод! А, како би то и могао, када је скрпљен на брзину, без игралишта, стручњака и средстава. Зар једна општина, најмања у Републици, може да финансира три фудбалска клуба?

Но, то је једна страна медаље. Познато је да је фудбал игра за највише 20 играча у једном клубу. А, Будва, Петровац, Свети Стефан, Бечићи и друга насеља имају далеко већи број дјеча и омладинаца. И то здраве дјеце, којој је спорт потребан и неопходан. А за њих је све што је везано са спортом, бар у практичном смислу, табу. Основне школе у Будви и Петровцу, немају своје физкултурне сале, па су наставницима физичког васпитања везане руке да било што практично раде, нарочито у зимским мјесецима.

Пливање је спорт који је потпуно запостављен. Некада је Будва имала и пливачки и ватерполо клуб, своје

УМЈЕСТО БУКЕТА ЦВИЈЕЋА

ЈУНАЦИМА СА ПЉЕВАЉА

БИЛИ СУ У НАПОНУ СНАГЕ И СТВАРАЛАШТВА. Пред њима је био читав живот — узбуђени сусрети и растанци што узбуђују чарима познатог, доживљеног, тек виђеног. У тим годинама много се жели и све хоће. А они — четрдесетак бораца са подручја наше садашње општине — имали су само једну жељу која им је била заједничка: да наставе започету борбу и ступе у Прву пролетерску.

Многи су били тако млади, дјеца још: све је — поновимо то још једном — било пред њима: и први љубавни састанак, и први пољубац, требало је тек да се збује! Требало тек, јер за многе свега тога није било. Живот, понекад, зна да буде сурово окрутан — ни најневинију жељу да не испуни.

У окупираним Пљевљима, 1. децембра 1941. године, борили су се прса у прса с непоредиво надмоћнијим непријатељем — дивизију фашиста имали су према себи. Без сна, без одмора, без ватре и хљеба, сламали су узастопне налете непријатеља. Бранили су се ријетком пушчаном палбом која је имала једино премоћство што је погађала без промашаја. Али, опет, сваког часа било их је све мање. Послије сваког

јуриша њихови редови били су све рјеђи. Остала су празна мјеста у строју — побројајемо их по азбучном реду да нико не бисмо учинили — Ђура П. Андрић, Николас В. Вуковић, Илије М. Греговић, Иво А. Јовановић, Николас Ђ. Краповић, Марка Т. Медиговић, Миленка Н. Медиговић, Шпира С. Медиговић, Ива Миковић, Марка Л. Миковић, Ђура С. Павловић, Милина Перацић, Стева А. Срзентић и Митра Ђ. Франковић. Од укупно четрдесетак бораца, на зборно мјесто није стигло њих четрнаесторица.

Проријеђена колона напустила је град затрпан лешевима својих другова и непријатељских војника. Споро, веома споро ступао је вод за водом, чета за четом, друг за другом. Извјесно је било само једно да ће се дуго корачати тим путем и да ће он бити дуг и напоран, далек и тежак. Нико није знао ко ће од њих преживјелих пљевљанских јунака, моћи на крају тог пута, да се осврне за собом и у мислима га пређе, Јер, у том тренутку нико није знао какав и колики данак треба платити на Купресу и Ливну, Вилићи Гужњу и Љубином Гробу, Колашину, Ибру, Београду и Срему! А ту да је водио пут започет битком на Пљевљима, 1. децембра 1941. године.

РИЈЕЧ РЕДАКЦИЈЕ

Поштовани читаоци, Извињавамо се због престанка излагања „Приморских новина“ који нисмо могли ни да најавимо. Као што и сами претпостављате, разлози су несташница средстава. Свјесни тешкоћа, које ће, вјероватно, бити отклонене, ми се надамо да ни вама ни себи нећемо приређивати слична изненађења.

КОРИСНА АКЦИЈА

Предсједништво Савезног одбора СУБНОР-а донијело је одлуку, да усадају са рудником бакра „Мајданпек“ изда и од 1. новембра ове године пусти у продају златник СУБНОР-а Југославије.

Златник је искован у двије величине, и то од седам и од четири грама. Први ће се продавати по 630, а други по 360 динара.

Биће исковани и сребрњаци са istim ликовним рјешењем по цијени од 26 и од 22 динара.

У СПОМЕН ЖЕНИ — БОРЦУ

Ових дана хроничари су забиљежили још један значајан датум — тридесетогодишњицу борбеног састанка жена — бораца, одржан у новембру мјесецу у Колашину. Сјећајући се тих дана, који су већ ушли у легенду, не треба испустити из вида неколико бројки које рјечитије од ичег другог говоре о доприносу револуцији жене-мајке, жене-борца, жене-човјека. Борило их се с пушком у руци 100.000! Од тог броја једна четвртина је погинула, а око 40.000 их је рањено. Кроз логоре и тамнице је прошло 280.000 жена — многе се из фашистичких казамата нису вратиле. Без и трунке страха одлазиле су на стратишта, увјерене да ће њихова дјеца, иако су рано

остала без топле материнске љубави постати поштени људи и корисни чланови друштва. Какве су њихове посљедње мисли и жеље биле најбоље ћемо видјети из следеће строфе једне у сваком погледу дивне пјесме:

„Ако ме буду стријељали сутра —
и он ће мријети!
До безумља не боли та оловна,
отровна мисао.
Да могу само њега из ове тмине
изнијети
Кад би, макар он, мајушњи,
ваздух слободе дисао“.

НЕОБИЧНЕ ЉУДСКЕ СУДБИНЕ

Раскинуо ланце

СТЕВО МЕДИН, КОВАЧ ИЗ ПЕТРОВЦА, успио је да 1941. године побјегне са стрелишта. Иако је читао вријеме рата био активни сарадник народноослободилачког покрета, његов предмет за остваривање права статуса борца још увијек чека на рјешавање у СУБНОР-у у Будви.

Захваљујући својим снажним шакама, којима је успио да раскине ланац и ухвати за врелу цијев пушке маршала италијанских карабинјера, Стево Медин осамдесетогодишњи ковач из Петровца, данас је наш саговорник.

Ове године су се навршиле равно 32 године од како су 1941. године италијански фашисти извели прву рацију над становништвом устаничког Петровца — града у коме се још 1920. године завиорила црвена застава прве комунистичке општине на Јадрану. Стево Медин, ковач с Мединског крша, малог засеока наоко Петровца, кога у околини популарно зову „Стево ковач“, није био комуниста тих устаничких дана, а није ни данас. Али, кас симпатизер ослободилачког покрета и комунистичке партије, нашао се на листи осуђених на смрт.

— Рано изјутра, 19. августа 1941, италијански црнокошуљци опсадили су Медински крш и ухватили мене и мога брата Нике, одвели нас у карабинјерску станицу, гдје смо затекли још осморицу Петровчана: Андрију и Јова Шољагу, Блажа Поповића, Сима Франковића, Вида С. Перацића, Илију Л. Медиговића, Стева М. Меди-

на и Стева Н. Медиговића. Цео дан су нас тукли и малтретирали. Око десет сати увече подијелили су нас у двије групе и везали ланцима, руку за руку. Уз мене је био везан Блажо Поповић. Стрпали су нас у ка-

мион и одвели према Лучицама. Било нам је јасно шта се спрема, јер су петорица из прве групе, у којој је био и мој брат Нико, већ лежали мртви на плажи. Осјетио сам неодољиву жељу, да живим. Ни сам не знам како, успио сам да се ослободим ланаца и у тренутку када је маршал карабинјера уперео пушчану цијев у мене, дохватио сам врело жељезо, снажно га одгурнуо и јурнуо према плажи. На другу страну побјегао је Блажо Поповић. Настала је пуцњава. Убрзо сам се дохватио брда које се издиже одмах иза плаже. Тек када сам измакао домету куришума, осјетио сам да сам рањен на два мјеста. Док прича, стари ковач видно је узбуђен. Захваљујући његовој одлучности успјела су још тројица његових другова да спасу главе. Нажалост, данас је једини живи свједок драме у Лучицама, сједи ковач Стево.

Има већ двије године како не одвања наковањ старог ковача у Мединовом кршу. Стево је „присукао“ осамдесету и већ се не осјећа добро. Боли га и то што је заборављен од стране оних с којима је активно сарађивао до краја рата. Приватна ковачница није му донијела пензију, а на борачку чека, јер се његов предмет још увијек налази на рјешавању у СУБНОР-у у Будви.

В. Станишић
С. Греговић

Будванска привреда без губитака

УПРАВО ЈЕ АНАЛИТИЧКА СЛУЖБА органа управе Скупштине општине завршила анализу деветомјесечних обрачуна привреде за подручје општине. Очигледан је успјех ако мјесец и по дана после истека анализираних периода одборници Скупштине општине и други друштвени фактори могу добити анализу пословних резултата привреде. Захваљујући томе, у стању смо да читаоцима пружи смо слике тог стања.

Укупан приход, према анализи, за девет мјесеци ове године већи је за 20% у односу на исти период прошле године. Највећи раст, од свих привредних дјелатности, изражен је код угоститељства, и то за 23% у односу на прошлогодњи период („Авала“ — 18%, „Свети Стефан“ — 21%, „Палас“ — 48% и хотел „Парк“ — 21%). Комунална дјелатност остварила је већи укупан приход за свега 2% (Комунално-занатско предузеће за 13%, док Дирекција за урбанизам и комунално-стамбене послове исказује смањење за 25%).

Ако узмемо у обзир да је у апсолутној цифри укупан приход износи 190.742.000,00 динара и да у њему угоститељство учествује са преко 80%, повећање укупног прихода од 23% представља оштар успјех ове врсте дјелатности.

ПОРАСТ УТРОШКА СРЕДСТАВА И АМОРТИЗАЦИЈЕ

Код утrophка средстава наступило је значајно повећање које достиже 25% више него исти прошлогодњи период. Нарочито је запажен пораст амортизације, који, у односу на исти период прошле године, износи преко 60%, што је углавном проузроковано преласком предузећа „Авала“ на обрачун амортизације за цијелу годину, док је оно до сада, имајући право да као радна организација сезонског карактера, амортизацију обрачунавала само за шест мјесеци. Ова чињеница упућује на закључак да је предузеће одлучило да скрати рок амортизације основних средстава, што је доказ рационалног газдовања друштвеним средствима.

Упоредивши пораст укупног прихода и утrophка средстава очигледно је да је економичност код укупне привреде у опадању. Трошкови су смањени, у односу на исти прошлогодњи период, код рекламе и пропаганде, као и код ванредних расхода, што је, свакако, противно. Но, ту се ради о мање значајним апсолутним износима.

Издаци за дневнице и теренске додатке порасли су за читавих 44%. „Авала“ је признала теренски додаток сезонској радној снази чије је пребивалиште ван Будве, тако да је та ставка код овог предузећа повећана за 135%. Код „Светог Стефана“ ови трошкови смањени су за девет пута, а код „Паласа“ повећани за преко три и по пута! Исто тако, овај издатак повећан је и код хотела „Парк“ за 69%. Издаци за дневнице и теренске додатке смањени су у односу на исти период прошле године, и то код „Јадрана“ за преко четири пута; код Дирекције за урбанизам за 120% и код „Зета-филма“ за 39%. Како се да закључити, неке радне организације водиле су рачуна да се ова категорија трошкова сведе у реалне оквире, а негдје, да се чак, драстично смањи.

Значајно је истаћи да су процентуално брже расли трошкови материјала него оствареног дохотка, што указује на то да је економичност у опадању. Ова чињеница још је релевантнија ако се узме у обзир чињеница да трошкови материјала чине 45% укупних трошкова сем код трговине, гдје је то учешће незначително. Додуше, то није случај код свих радних организација. Само код хотела „Парк“ и код Комунално-занатског предузећа позитиван је однос између трошкова материјала и дохотка. Код хотела „Парк“ утrophак материјала расте за 14%, а доходак за 63% у односу на исти период прошле године. Код Комунално-занатског предузећа трошкови

материјала расту за 8%, а доходак за 16%. „Авала“ је, за исти утrophени материјал, остварила скоро исти доходак као и прошле године. Најпозитивнији резултат код ове врсте економичности остварила је „Зета-филм“. Она је са 65% мање утrophеног материјала 40% већи доходак! „Јадран“, Јадрански сајам и Дирекција за урбанизам и комунално-стамбене послове знатно су подбацили у односу на прошлу годину, тако да су код „Јадрана“ трошкови материјала порасли за 131% мада овај показатељ није битан за укупну економичност, а доходак свега за 6%; код Јадранског сајма трошкови материјала порасли су 159%, а доходак свега за 92%; код Дирекције за урбанизам расту трошкови материјала за 24%, а доходак је смањен за 54%. И, на крају, с обзиром на величину радних организација, треба истаћи негативна кретања у погледу односа утrophеног материјала и оствареног дохотка код „Светог Стефана“ и „Паласа“, јер код „Светог Стефана“ трошкови материјала расту за 42%, а доходак за 14%, док код „Паласа“ трошкови материјала расту за 56%, а доходак за 31%.

Што се тиче дохотка укупне привреде општине, он расте за 12%. Код ове ставке угоститељство губи предност и препушта је трговини која је остварила повећање за 27%, док је комунална дјелатност (Комунално-занатско предузеће билијежи повећање за 16%, а Дирекција за урбанизам и комунално-стамбене послове смањење за

УКУПАН ПРИХОД ПОВЕЋАН ЗА 20% У ОДНОСУ НА ПРВИХ ДЕВЕТ МЈЕСЕЦИ ПРОШЛЕ ГОДИНЕ

54%) подбацила за 7%. Ова слика мијења се ако се врши у апсолутним износима, јер угоститељство за више од једанаест пута учествује у апсолутним износима.

Доходак привреде за деветомјесечни период подијељен је тако да су уговорене обавезе повећане, у односу на прошлогодње, за 24%, законске обавезе су на истом нивоу, а бруто лични доходи повећани су за 17%. Но, ако се узме у обзир учешће појединих категорија у укупном дохотку, онда на прво мјесто долазе лични доходи са 41%. У уговорним обавезама највеће учешће исказује се код камата на кредитне и то 92% од укупно уговорених обавеза, а које су, у односу на исти период прошле године, порасле за 23%. Овај показатељ даје очигледну слику задужености наше привреде.

Што се тиче законских обавеза за које је речено да су на прошлогодњем нивоу, треба истаћи да су оне, по прописима општине, смањене за 17%, што представља позитивну тенденцију у растеређењу привреде са нивоом општине. Додуше, то се, на другој страни, негативно одразило са гледишта биланса средстава општине.

Што се тиче оствареног дохотка по запошљеном, трговина је на првом мјесту, јер је тај доходак повећан за

32%. Он је код угоститељства на прошлогодњем нивоу, а код комуналних дјелатности нижи је за читавих 16%. С друге стране, нето лични доходи по запошљеном су расли: код комуналних дјелатности 3%, угоститељства 9% и код трговине 12%.

ЛИЧНИ ДОХОДИ ПОРАСЛИ ЗА ОКО 18%

Просјечан нето лични доходак у привреди општине износи 1.521,00 динара, што, у односу на прошлу годину, чини повећање за 18%. Ако би сачинили редосљед радних организација по величини нето просјечног личног дохотка у овој години, онда би он изгледао овако: Јадрански сајам 3.385,00 динара; Дирекција за урбанизам и комунално-стамбене послове 2.801,00 динара; „Јадран“ 1.880,00 динара; Комунално-занатско предузеће 1.527,00 динара; „Палас“ 1.435,00 динара и на задњем мјесту дошла би „Авала“ са 1.412,00 динара.

Друштвени производ у протеклом, деветомјесечном периоду повећан је за 19%. Значајно је истаћи да је повећано и учешће радних организација у расподјели друштвеног производа, тако да, док је у 1972. години оно износило 58%, у 1973. години (за девет мјесеци) порасло је на 67%.

ЗАЛИХЕ И ПОТРАЖИВАЊА

Имајући у виду значај обртних средстава за ликвидност привреде, може се констатовати да је постигнут блажи пораст масе обртних средстава код граде угоститељства, и то за 8% више у односу на девет мјесеци прошле године. Неликвидност је потенцирана и тиме што потраживања од купаца и залихе још увијек високо учествују у маси обртних средстава, и то потраживања од купаца са 53%, а залихе са 17%. Не ублажава дату констатацију ни чињеница да је ово учешће у 1973. години мање у односу на исти период прошле године, и то код потраживања од купаца за 7% а код залиха за 2%.

Било је говора о презадужености угоститељских радних организација. Тако угоститељске радне организације, у изворима средстава, са сопственим средствима учествују свега са 29%, док осталих 71% чине туђа средства — кредити, добављачи и остали извори пословних средстава. Само у овом периоду дошле су а нијесу извршене отплате по кредитима за основна и трајна обртна средства у укупном износу (угоститељство) од 5.313.210 динара, а још ће дошћети до краја године износ од 6.778.000 динара.

ПОРАСТ БРОЈА ПОСЈЕТИЛАЦА

У протеклом периоду подручје општине посетило је 190.335 гостију, који су остварили 1.851.620 ноћења, што значи да је број гостију порастао за 30%, а број ноћења за 37%. Забиљежен је и благ пораст (0,5%) задржавања гостију на подручју општине.

Запажа се да је процентуално изражено повећан број домаћих гостију, и то за 48%, док тај пораст код страних туриста није толики, то јест износи свега 23%. Код ноћења проценат пораста скоро је исти (за домаће 46%, а за стране 45%), што указује на то да је боравак по једном страном госту био дужи, и то ове године десет дана према

нешто преко осам дана прошле године. Нарочито је то изражено код гостију из СР Њемачке који су просјечно боравили 14 дана. Они чине 49% страних гостију. Запажа се и повећање броја гостију из Совјетског Савеза.

Од домаћих гостију највише их је било из СР Србије: повећање броја посетилаца, у односу на исти период прошле године, износи 26% а у односу на број ноћења — 39%.

Од укупног броја гостију, у комерцијалном угоститељству боравило их је 88.074 и остварило 816.312 ноћења — 44% на подручју општине. Имајући у виду овај податак, може се закључити колико је учешће домаћих радности и одмаралишта у туристичком промету општине Будва.

„АВАЛА“ САНИРАЛА ТЕШКО СТАЊЕ

Због непокривених инвестиција и преливања обртних средстава у инвестиције, као и доспјећа великих обавеза „Авала“ је ове године дошла у тешку ситуацију. Налазећи се пред веома великим проблемом, предузеће је направило програм стабилизације у којем је нашло моментано рјешења својих тешкоћа.

Да би се могао сачинити санациони програм „Авала“ су помогле пословне банке. Инвестициона банка у Титовграду одобрила је кредит за покриће непокривених инвестиција за хотел „Медитеран“ у износу од 21.660.000 динара, а пролонгирана је отплата ануитета Инвестициона банка Титовград, Југословенска инвестициона банка — Централна Београд и Југословенска инвестициона банка — филијала Котор у укупном износу од 14.670.000 динара. Другим разним мјерама, међу којима треба поменути и одрицање колектива једног мјесечног личног дохотка, предузеће је обезбиједило 39.094.000, односно укупно је за санацију обезбијеђено 75.424.000 динара.

Имајући у виду пословања будванске привреде, иако радне организације не исказују губитке, нема мјеста превеликом оптимизму. Наиме, очито је да све радне организације морају много више да учине на постизању већег степена економичности него што је био случај у овој години. Треба очекивати да ће свака радна организација, сама за себе, анализирати пословне резултате, на основу чега ће бити лако уочити којим путем треба да дјелују снаге у појединим колективима да би њихово пословање било још успјешније.

М. Радуловић

СВЕТИ СТЕФАН „ЗАТВОРИО КАПИЈЕ“

Знатно задовољнији него ранијих година, чланови колектива Хотелског предузећа „Свети Стефан-Милочер“ сведе ових дана рачуне свог пословања. Град-хотел иначе, сада отвара своје капије само групама туриста који долазе да разгледају његове кривудава

ку протклих девет мјесеци остварено је 104.717 ноћења — 17% више него за исти период претходне године. Да је колектив ове године у потпуности оправдао низ најлазских призора, међу којима посебно место заузима „Златна јабука“, показује и ма-

уличице, бедеме и чудесне апартмане.

Каква ће бити овогодишња „жетва девица“ још увек се не зна, али се са сигурношћу може тврдити да је знатно богатија од оне претходне године. У то-

са укупног прихода, оствареног у току протеклих девет мјесеци, која износи 33.771.431,00 динара — преко пет и по милиона нових динара више него претходне године.

В. Р.

БУДВА — ОАЗА ЗАБАВЕ

ДА СЕ У БУДВУ ВИШЕ НЕЋЕ ДОЛАЗИТИ само ради јер мора, сунца и хотела, показало је овогодишње љето. Почевши од маја па до задњих септембарских дана овај стари град представљао је оазу забаве, приредби и изложби. Јер, како рече један пјесник, „није све у хљебу и води, нити се дух оставља негдје на обали када се улази у воду“.

У Будви је годинама недостајало разноврсних приредби. Напори Културног центра уродили су плодом. Многбројни посјетиоци Будве — и само Будве, а не, нажалост, и Светог Стефана и Петровца — нијесу се послѣ купања морали питати „Куда ћемо вечерас?“ За сваког је био по „комадић забаве“, по „комадић умјетности“.

ВИШЕ ИЗЛОЖБИ

Монументална изложба средњовековних фреска у једној од хала Јадранског сајма била је цијелог љета отворена, док су Модерна галерија и Галерија „Санта Марија“ биле буквално опсејане. Да не бисмо набрајали све излагаче, нити оне који су хтјели да излажу, али за које, и поред најбоље воље, није било слободног термина, поменућемо само имена неких познатих. Поред изложбе „Савремене експресионисте“ која има сталну поставу, излагали су Гојко Беркуљан, сликар из Цетиња, Стеван Лукетић, вајар из Загреба, Слободан-Бобо Словинић, академски сликар из Титогграда, Радван-Милановић-Пелеш, сликар из Титогграда. Треба додати да је у Галерији „Санта Марија“ била отворена и прва заједничка изложба црногорских самоуких сликара и вајара, која је касније обила много градове Црне Горе. Приређена је и интересантна изложба умјетничке фотографије Вацлава Јиржија из Чехословачке под називом „Будва објективом Пражанина“.

Посебна атракција била је ликовна група „Морген“ — јединствена на Приморју. Радови ових сликара, које је предводио Мића Вујовић, били су изложени под ведрим небом: на зидинама старог града, такозваном „будванском Монмартру“.

Музички живот био је богат и садржајан. „Дани музике Свети Стефан — Будва“ окупили су и овог љета врхунске извођаче озбиљне музике. Довољно је истаћи да је Југословенска телевизија емитовала програм са овог фестивала.

Забавне музике било је напретек. Преко пословнице „Будва концерт“ долазиле су групе и познати ансамбли као „Арт“ из Загреба с Миром Угаром и Зденком Ковачичек, а наступао је и Мишо Ковач.

„ИГРЕ ЈУГА“ ЗАИНТЕРЕСОВАЛЕ ШИРУ ПУБЛИКУ

Нови културни догађај на Црногорском приморју који је био у жижи интересовања југословенске културне јавности, биле су „Игре Југа“ — заједничко дјело културних радника Будве, Тивта, Котора и Херцег-Новог. То је први пут да Будва и Црногорско приморје имају један свој, оригиналан фестивал, који је, да кажемо узгред, побудио пажњу знатног броја гостију и грађана градова Црногорског приморја. Игре су чиниле синтезу поезије, музике, хумора, сликарства, позоришта и карикатуре. То је оно што је у основној концепцији Игара и што их издваја од досадашњих сличних остварења. Оптимистички дјелује да је концепцијом загарантована

реализација сплета могућности и потреба. Поезија, представљена у ликовима Гојка Данчевића, Јеврема Брковића, Пера Зубца, Иве Светине, Горана Бабића и Мирослава Антића, одужила је свој дио. Хумористи Дејан Патаковић, Жарко Петан, Бранко Цонић и Милован Витезовић оставили су снажан утисак својим оригиналним и снажним виђењем живота и чошјека. Еминентни вокални и инструментални солисти Трипо Симонџић, Жика Јовановић, Вјера Мирановић, Ола Милошевић, уз клавируску пратњу Аце Коларевића, дали су нову димензију Играм. То се највише осјетило у изванредном амбијенту галерије „Санта Марија“ која је својом акустиком дала нов квалитет бриљантним извођачима.

Позориште представљено у сталној драмској групи Игара извело је неколико маестралних представа. Титоградски и љубљански глумци с дјелима „Како је Јуда издао Христа“ и „Гилгамешом“, којима су се касније придружили Павел Минчић и Радмила Ђурићин с представом „Оловка пише, пише срцем“ оставили су снажан утисак, посебно на Будване, којима се ријетко указује прилика да виде „умјетнике на даскама“.

„Синтеза свих умјетности“, „Свепородни театар“ „Као код куће“ — то су само најкраће сажете изјаве учесника „Игара Југа“ — пјесника, сатиричара, мецосопрана, инструменталиста и пјевача забавних мелодија са којима смо разговарали о њиховим утисцима. Но, најбоље ће бити да њима дамо ријеч.

СВЕНАРОДНИ ТЕАТАР

„Одушевљен сам идејом о одржавању „Игара Југа“ — рекао је Пера Зубац, пјесник из Новог Сада — мада је она блиска Расовом љетнем театру, гдје сам радо наступао кад год су ме позвали. Ипак, „Игре“ су умјетнички комплетније. Оне могу да буду прави доказ да за лијепе умјетности нема граница, и да, као што се већ видјело, и озбиљна музика, и литература, хумор и сатира, карикатура и сликарство најљепше изгледају кад су заједно. „Игре Југа“ су по томе свепородни театар, гдје сваки љубитељ умјетности може да нађе нешто за себе.“

СИНТЕЗА СВИХ УМЈЕТНОСТИ

„Посебно сам задовољан — изјавио је Жарко Петан, сатиричар и хумориста из Љубљане — што сам гост „Игара Југа“

ми се допада крај у коме се оне одржавају. Концепција „Игара“ је срећна синтеза свих умјетности, и то је други разлог што сам задовољан. Игре могу интересовати и ширу публику.“

Ми у Словенији немамо такве манифестације. Наши културни и туристички радници више су окренути комерцијалним програмима, јер то, наводно, више интересује наше и стране туристе, а то је свакако погрешно. Поздрављам „Игре Југа“ и њихове организаторе и желим им пуно успјеха.

„САНТА МАРИЈА — ВЕЛИЧАНА СТВЕНА“

„Концепција „Игара“ је изванредна — ријечи су Олге Милошевић, мецосопрана из Београда. — Одавно сам чекала да се нешто овако догоди на Приморју. О „Играма Југа“ сам савјала, и ето — сам ми се испунило.“

Не могу а да не кажем да сам посебно срећна што сам пјевала у галерији „Санта Марија“. То је изванредан ентеријер посебно акустичан, пријатан, величанствен.

СВЕ САМО НАЈЉЕПШЕ

Ја сам отворила „Игре Југа“ — рекла је Вјера Мирановић, оперска пјевачица из Сарајева — и посебно сам срећна што сам пјевала пред својом публиком. Знате, ја сам Црногорка, а пјевам у Сарајеву. Зато ми је сусрет с будванском публиком посебно драг.

О „Играма Југа“ само најљепше. Сваки почетак је тежак, али сам сигурна да се „Игре“ стекну своју публику. Очарана сам „Санта Маријом“ и мислим да би и највећа оперска имена зажељела да пјевају у њој.

КВАЛИТЕТОМ ДО АФИРМАЦИЈЕ

„Игре Југа“ имају изванредну концепцију и перспективу — мишљење је Трипа Симонџића. — Одржавају се у право вријеме, мислим да љето одговара, јер је Приморје пуно гостију. „Игре“ дају нову димензију Црногорском љету. На „Играма“ треба да учествују истакнути југословенски умјетници, јер се само квалитетом може стећи потребна афирмација. Културне раднике и умјетнике Црне Горе не треба запоставити. Они овдје морају наћи своје мјесто, чак би требало да буду водеће снаге које реализију „Игре“.

С. Г.

Кадар из филма „Сутјеска“

„СУТЈЕСКА“ — ИЗВАНРЕДНА ЛЕКЦИЈА

Грандиозно епско платно о хероизму народа, „Сутјеска“ на изузетан начин дочарава величанствену узбудљивост времена о коме говори. Један од најзначајнијих културних догађаја остварених прошле године, филм вјерно преноси оно што је Сутјеска била, што јесте и шта ће остати: бит наше револуције, њен слободарски занос и снажни дух народног покрета, неуништив у сукобу са челичном силом многогоструко бројнијег и боље опремљеног непријатеља.

Поред тога што представља надахнуту реконструкцију историјског догађаја, „Сутјеска“ у себи отјелотворује и сву његову људску драматичку дјелујућу саму собом — као аутентично остварење стваралачког напора а не само као дјело које илуструје једну историјску епопеју.

У току непуне два мјесеца приказивања ово ремек-дјело постигло је рекордну посјету од близу два милиона гледалаца. У Будви га је видио сваки други становник наше општине. Додајмо, на крају, да је ово ријетко дјело презентирало публици будванског предузећа „Зета-филм“.

Већи складишни простор

Прошле сезоне трговина је једва одолијевала најезди потрошача. Поред београдског ЦЕНТРОПРОМА и титоградског АГРОКОМБИНАТА будванску ривијеру у сезони снабдијева углавном Трговинско предузеће „Јадран“ из Будве. Разговарали смо са комерцијалним директором овог предузећа Будимиром Пешићем и интересовали се хоће ли бити боље снабђене „Јадранове“ продавнице у наредној сезони, којих од Будве до Буљарице има преко двадесет.

— За идуће љето изградимо велики складишни простор од 6000 квадратних метара. Тако ћемо обезбједити довољно залиха нарочито дефицитарне робе која често „нестане“ из рафова у шпину сезоне, — рекао нам је Пешић. Измијенила би се организација снабдијевања тако да ће продавнице добављати робу преко цијелог дана.

Низ значајних манифестација

оријентисана на љетњи период, када би будванској ривијери борави велики број домаћих и страних гостију. С тим у вези, биће организован МИНИ САЈАМ КЊИГА НА ЈАДРАНСКОМ САЈМУ у Будви. Ради се о специјализованој изложби књига, као, на примјер, из области туризма, споменика културе, ликовне дјелатности и сл.

— За ову дјелатност веомачки савјет Југославије, рекао нам је Др. Мирослав Лукетић, директор Културног центра у Будви. — Сматрамо да ће ова манифестација у многе допринијети пропаганди и пласману добре књиге. Осим тога, ово ће се одлично уклопити у општи културни програм који је на Црногорском приморју у току формирања.

Пријатно изненађење за посјетиоце будванске ривијере идућег љета биће и изложба АНТИЧКА БУДВА, аранжирана од експоната, који се чувају у Народном музеју у Београду и Археолошкој збирци у Будви. Ово ће бити јединствена прилика да се на једном мјесу прикаже највриједнији матери-

јал из Будванске некрополе, који је тренутно, нажалост, расут по разним музејима и приватним рукама.

В. С.

ИМПЕРАТИВ САДАШЊЕГ ТРЕНУТКА

У Будви је под покровитељством председника Тита, одржан Други конгрес андрагога Југославије, на коме је учествовало у раду преко 250 стручњака из наше земље и десетак гостију из Западне и Источне Њемачке, Мађарске, Енглеске и Канаде.

Основни циљ Конгреса, како нам је саопштио Васко Раичевић, председник Савеза андрагошких друштава Југославије, био је да се изврши анализа широкe и разноврсне праксе образовања одраслих у нашој земљи, укаже на његове развојне тенденције и освијетле путеви даљег напретка у овој новој области образовања.

Конгрес је трајао три дана. Прочитано је 70 реферата, које реферата и саопштења у оквиру основне теме „Достигнућа и развојни правци андрагошке теорије и праксе у Југославији“. Сви ови радова објављени су у истоименој књизи која је изашла из штампе ових дана.

С.

Јадрански сусрети у марту

На недавно одржаном састанку у Будви, коме су присуствовали председници скупштина општина Будве, Тивта, Херцег-Новог, Улциња и Бара, прихваћен је предлог Председништва сталне конференције градова Југославије и Одбора Конференције за међународне везе, да се у Сплиту у марту 1974. године одржи сусрет јадранских градова Југославије и Италије. Ови сусрети имаће радни карактер, а чланови одбора за организовање ових сусрета биће председници Скупштина Бара и Херцег-Новог, као представници градова Црногорског приморја.

На састанку је одлучено да свака општина припреми информацију, о резултатима досадашње сарадње с италијанским градовима, проблемима који су се јављали у унапређењу сарадње. Закључено је да је потребно предложити теме и могућих акција које би се организовале у вријеме одржавања јадранских сусрета, што све треба да буде достављено организационом одбору.

Идеја о сусрету представника јадранских градова Југославије и Италије покренута је са италијанске стране прије неколико година. Поново је иницирана од

стране представника Националне лиге за локалну аутономију Италије на Скупштини сталне конференције градова, која је одржана септембра 1972. године у Новом Саду. На Шестом конгресу Лиге, који је одржан у Перуџи децембра 1972, представници италијанских градова прихватили су идеју о организовању јадранских сусрета и изразили мишљење да би за успјешан сусрет градова двију земаља било неопходно обезбједити учешће већих градова као што су Венеција, Трст, Анкона и Бари.

Н. П.

ВИСОКО ПРИЗНАЊЕ ЗА ЈУБИЛЕЈ

ЦИЈЕЛА ОВА ГОДИНА протекла је у знаку јубилеја — прослављања педесет година живота и рада Туристичког друштва „Могрен“, једне од најстаријих организација ове врсте у нашој земљи. Тим поводом одржан је низ свечаности и пригодних манифестација. На свечаној академији која је одржана у току октобра друштву „Могрен“ је додијелен Орден заслуга за народ са сребрним вијенцем, којим га је одликовао Предсједник Републике за заслуге на развоју туризма у овом крају. Додијелено је и више признања истакнутим појединцима и организацијама за дугогодишњи рад и залагање на развоју туризма и угоститељства.

На конференцији за штампу у Туристичком савезу општине Будва, новинари су упознати са некадашњим изгледом Будве, како се у њој почео развијати туризам и како се глас о овом најљепшем кутку Јадранске обале проширио свијетом. Пионери будванског туризма, великих како је из малог рибарског насеља израстао модерни туристички град, који располаже са преко 20.000 лежајева.

Раст црногорске туристичке метрополе још ни издалека није завршен. Она, према пројекту јужни Јадран, кроз једну де-

ценију треба да постане град са 30.000 становника и преко 40.000 лежаја намијењених туристима.

Посебну драж свечаности поводом златног јубилеја „Могрена“ дало је присуство ветерана будванског туризма, великих пријатеља Будве и оснивача друштва пријатеља Будве у Прагу, Паризу и Београду. Професор Франтишек Махитка, једна од када сам први пут посетио Будву у Прагу са сузама у очима поздрављено је присутне овим ријечима:

„Прошло је више од 40 година и од када сам први пут посетио Будву и овдје, на обрнцима горних црногорских планина, пружио руку Мору. Већ тада оставио сам Будви пола мог срца. Она је сада израсла у велики модерни град, који је с правом пјесник назвао бисером Јадрана. Ја сам срећан што Будву из године у годину посјећује све већи број туриста из Чехословачке...“

Професор Рајмон Варније, оснивач Друштва пријатеља Будве у Паризу, кога је позив затакао у француској метрополи много је жалио што није имао времена да из своје куће на југу Француске донесе многе предмете који га подсећају на Будву пуних 38 година. Он је Будву открио 1928. године, на пропутувању за Албанију, гдје је радио на геолошким истраживањима.

„Тада се споро и тешко путовало“ — причао је овај још увијек свежи старац на течном српскохрватском језику. — Када смо, негде у августу, ја, моја супруга и сарадници стигли до Будве били смо веома уморни.

Стали смо колима ту на улазу у град и потражили да пијемо воде. Пошто воду нијесмо нашли, прескочили смо преко једног плата у нечији виноград да жеђ угасимо гротом. Наишао је власник, симпатичан старац у црногорској народној ношњи, и ми смо му се извињавали. А, он, знате ли што нам је рекао? „Једите, само једите, Бог ће намирити и мени и вама!“

Дакле, не питајте ме чиме ме је освојила Будва прије 45 година. Ни сам не знам. Да ли су то биле старине, природа или љубавност народа? Мислим све то скупа ретко се гдје могло срести у свијету. Од тада сам био стални посетилац Будве све до 1935. године. То што Будва у то вријеме није имала свијетло није нам сметало. Напротив, лични фејери давали су јој посебну драж.

Данас сам Будву једва препознао. Никао је нови град, срећом младе људе, непознате, мада сам некада овдје имао пуно познаника. Зато сам одмах по доласку отишао на гробље и тамо потражио њихова имена.

Бивши секретар Друштва пријатеља Будве у Београду Александар Здравковић говорио је о активности Друштва на популаризацији овог града у југословенској метрополи, о будванским вечерима које су приређиване сваке године на Коларчевом народном универзитету и о томе како су надлежни у оно вријеме мало пажње поклањали „каменој љепотици“. „Сјећам се“ рекао је Здравковић — „када сам први пут, 1932. године, дошао у Будву. Сједио сам пред хотелом „Мо-

грен“ и поручио кафу. Тек што ми ју је конобар донио у шољу је пао лист са мурве. „Шта је ово?“ — упитао сам конобара. „Па то је лист!“ — „Видим, али зашто сте то дозволили?“ — „Шта можемо, прошао је ауто, дуноу вјетар и лист је пао“ — одговорио је хладнокрвно конобар. „Испричао сам ово — наставио је Здравковић, „мада сам свјестан да је незгодно сада износити слабости, али, као пријатељ Будве, не могу пропустити, а да не укажем, на то да се сличан однос према госту и данас срета у Будви.“

Октобарски скуп није имао само свечани карактер. Туристички посленици искористили су и ову прилику да укажу на слабости и недостатке. Тако је Алекса Зеновић, један од пионира будванског угоститељства, истакао да се туристичким ка-

дровима не поклања довољна пажња, мада се увијек о томе говори и пише. Туристичко-угоститељско образовање и васпитање требало би, по његовом мишљењу, да отпочне у породици, а не у школи.

Забилежили смо и мисли Светозара Радловића, директора Основне школе „Стјепан М. Љубиша“ који је рекао да туристички радници у Будви не треба да буду само они који примају плату за рад на том послу, већ и сви грађани. Илја Пушић, управник Завичајног музеја из Херцег-Новог, рекао је да колико се диви прилици туриста на наше Приморје толико га запрепаштује то што по зими зјапе празни толики хотели, постављајући питање: Који су то основни елементи да се оживи зимски туризам?

ФАБРИКА ДЕВИЗА У БЕЧИТИМА

Рађа се туристички гигант

СА 4000 РАДНИКА И 1200 ЛЕЖАЈА „МОНТЕНЕГРОТУРИСТ“ ТРЕБА ДА ОСТВАРИ ГОДИШЊИ ПРИХОД ОД БЛИЗУ 30 МИЛИОНА ДОЛАРА

Након интензивних и свестраних припрема, које су каже се — обављене веома студиозно, ових дана потписан је самоуправни споразум с удруживању угоститељских предузећа из Котора, Тивата, Будве, Светог Стефана, Петровца на Мору, Бара и Улциња у јединствени туристички гигант, чијих ће чланица основних организација удруженог рада располагати с дванаест хиљада хотелских и пет хиљада лежаја у домаћој радиности. Сједиште удруженог предузећа („Монтенегротурист“) биће у „метрополи црногорског туризма“ — Будви, док дирекције појединих сектора могу бити лоциране и у другим мјестима.

Предности удруженог предузећа су вишеструке и састоје се у омогућавању концентрације стручних кадрова и вођењу јединствене кадрове политике. Детаљно ће се

развијати план набавке робе и репродукционог материјала, као и — што је прворазредног значаја — план изласка на свако тржиште. До сада, углавном, запостављене, пропагандна и информативна служба добиле би одговарајућа мјеста. Разумљиво је да ће се на овај начин далеко више постићи у погледу повећања смјештајних капацитета. Нарочита пажња биће посвећена домаћим гостима за које посебна служба треба да под најповољнијим могућим условима ангажује око пет хиљада кревета у приватном сектору.

Додајмо, на крају, још један импресиван податак: очекује се да ће годишњи приход овог туристичко-угоститељског гиганта, у коме ће бити запосљено четири хиљаде радника, износити око тридесет милиона долара.

В. Р.

ПИОНИРИ БУДВАНСКОГ ТУРИЗМА

Тражи се коначно рјешење

НА САСТАНКУ ОДРЖАНОМ У БУДВИ 6. НОВЕМБРА, коме су присуствовали представници друштвено-политичких организација општина Будве и Цетиња, републички секретар за привреду ЖАРКО ДРАГОВИЋ, представници Републичког завода за урбанизам и пројектовање и Предузећа за путеве из Титогграда, разматран је проблем прикључка усвојене варијанте пута Цетиње — Брајићи — Станишићи — Милочер. Као што је јавности донекле познато, одлуком Општинске скупштине Будва од 1. септембра ове године није прихваћен прикључак трасе пута Цетиње — Јадранска магистрала на потезу од Каменова до цркве Светог Јована, под мотивацијом да би било уgroжено подручје које представља тзв. зону ексклузивног туризма.

На састанку је одијењено да усвојена варијанта, у односу на остале четири, представља најбоље могуће техничко рјешење, како у погледу састава тла преко кога траса прелази, тако и у погледу поштовања урбанистичке концепције плана „Јужни Јадран“. Ова варијанта има и економске предности над осталима, јер је знатно јефтинија и наноси најмање штете пољопривредном реону и насељима кроз која пролази.

Једногласно је закључено да ова саобраћајница представља објекат од виталног значаја за обије општине, и да би било какво оспоравање с будванске стране у односу на изградњу овог пута нарушило традиционално добре односе између Цетиња и Будве.

Иако нико не сумња да је усвојена варијанта најбоље рјешење, с обзиром да је њу утврдила комисија састављена од еминентних југословенских стручњака на челу с професором Ђукићем, ипак је ријешено да се избјегне прикључивање на ужем реону Милочера, уколико то буде те-

хнички изводљиво. Договорено је да представници пројектанта, инвеститора и урбанистичке службе будванске општине, размотре могућност прикључка усвојене варијанте на простору од Прјна до Бечића. Представници Будве дали су тада обавезу да ће општинска скупштина још једном преиспитати своју одлуку од 1. септембра и забрану прикључка цетињског пута свести на уже подручје Милочера.

Међутим, будванска општинска комисија за одабирање мјеста прикључка пута на Јадранску магистралу, после завршеног посла 8. новембра, није се придржавала договора вођених између представника двије општине, инвеститора и пројектанта, и одбацила је могућност прикључка на простору од Прјна до Бечића, наводећи у записнику „да Скупштина општине Будва, у погледу трасе ауто-пута Цетиње — Јадранска магистрала, ни под којим условима не може прихватити прикључак на Јадранску магистралу на потезу од Каменова до Цркве Св. Јована.“

Такав записник достављен је и Предузећу за путеве у Титоград, које је сматрало да је ствар ријешена и да Комисија само треба да пронађе мјесто прикључка на договореном простору.

Већ 9. новембра Предузеће за путеве упутило је захтјев Републичком Секретаријату за привреду којим тражи коначно мишљење овог органа о читавој ситуацији, наводећи да су представници Будве одбили сваки компромис по закључцима са састанка од 6. новембра.

Грађани Будве, а посебно грађани Цетиња, који траже излаз на море и у свијет, питају се зашто се толико одуговлачи с коначним рјешењем будуће трасе, односно коме смета прикључак пута на дијелу магистрале којег је већ био постигнут договор?

С. Г.

ПОСКУПЉЕЊЕ ТРИ ДО ПЕТ ПУТА!

КАД ЈЕ 1972. ГОДИНЕ пуштен у експлоатацију водовод Подгорска Врела — Пржно, Будвани су, а у првом реду њихова привреда, одахнули. Повјеровало се да су заборављене перипетије које су томе претходиле, па и цијена по којој је вода добијена. Изградња водовода био је један од највећих подухвата који је у Будви изведен у послужбеном периоду, јер би, без довољно воде, све што је било изграђено било доведено у питање.

Одлука Уставног суда Црне Горе помучила је, међутим, то краткотрајно усхићење. Поништен је акт Општинске скупштине који је требало да представља основу конструкције финансирања водовода. То је намећуло обавезу да се потраже друге могућности, како би се врло скупи кредити уредно отплаћивали. Излаз је нађен у продужењу само њихове отплате. Већ у првим контактима, кредитори су показали разумијевање и спремност да о томе разговарају, али под условом да се повећа цијена води. Тај захтјев потпуно је оправдан. Ако грађанин Сплита плаћа кубик воде пет динара зашто би Будвни имали привилегију да га добију само за један динар?!

Фонд за изградњу комуналних објеката, разматрајући читаву ситуацију око отплате кредита, принуђен је да дијели мишљење кредитора и да драстично повећа цијену води. А пошто прописи ограничавају поскупљење комуналних услуга, Будвани се морају послу-

Радови на водоводу

жити самоуправним споразумом. Акција тек предстоји и друштвене снаге ће имати пуне руке посла. Туризма нема без воде, а ми сви од њега живимо. Ова аксиома мора подстићи сваког грађанина да без оклијевања подржи самоуправни споразум, који ће га, истина, лишити неких средстава, али постати предуслов да добије неограничене количине воде и тиме повећа свој доходак. Према томе, то је резонантно добро домаћина: на једној страни потрошити више да би се на другој више зарадило. Та околност олакшаће посао друштвено-политичким организацијама да грађани лакше схвате неопходност прихватања самоуправног споразума.

Већ су се чули предлози колико треба повећати цијену воде. Има мишљења да она буде иста и за домаћинства и за радне организације. Други сматрају да једнаку цијену плаћају само у току туристичке сезоне, док би ван ње домаћинства плаћала три, а радне организације пет, динара по кубичку. Вјероватно ће бити и других предлога. Но, о томе ћемо се договарати у најскорије вријеме на конференцијама Социјалистичког савеза и синдикалним састанцима. Пред тим широким аудиторијумима мора непрестано бити присутно оно сновно — да воде мора бити и да она, по било којој цијени, не може бити скупа ако желимо да се даље развијамо.

М. Р.

ОМЛАДИНА
ТРАЖИ ПОМОЋ

На недавном састанку Председништва Савеза омладине Будва усвојени су одређени закључци, чија реализација подразумијева бољи и активнији рад младих.

Један од најважнијих закључака је захтјев Општинској конференцији СК да расправља о проблемима и слабостима везаним за рад младе генерације. На таквом скупу омладина би упознала присутне са тешкоћама на које су до сада наилазили, а још увијек су присутне у раду ове организације. Полазећи од обавезе да је и Савез омладине дужан да учествује у остваривању ставова из Писма и резолуције III Конференције СК, одијењено је да испуњавање те обавезе изискује политичку подршку свих фактора Општине.

Млади очекују да би тако саследила проблематика била добра основа за изналажење рјешења која би њихову ор-

ганизацију довела у положај који желе сви прогресивни чиниоци нашег социјалистичког друштва.

В. Марковић

ПРВИ ПУТ
КАКО ТРЕБА

ЗА РАЗЛИКУ ОД РАВНИЈИХ ГОДИНА, када се, као по правилу, комуналним радовима приступало тек пред сами почетак туристичке сезоне, ове године се пошло обрнуто, то јест правим редом: сезона тек што је завршена, а већ се мисли на следећу. Испред зграде Скупштине општине асфалтирани су прилази који су били право ругло овог града. Упоредо с тим, направљен је и други крак асфалтног пута који повезује Јадранску магистралу са зградом Општинске скупштине и Јадранским сајмом, као и асфалтна трака до парне пекарне у дужини од око један километар.

В. Р.

У СИРОМАШНОЈ ОПШТИНИ БОГАТИХ ГРАЂАНА

ТРАЖИ СЕ КО ЋЕ ДА ПЛАТИ ЦЕХ

ВЕОМА ТЕШКА ФИНАНСИЈСКА СИТУАЦИЈА у којој се не од јуче налази будванска комуна, позната и као „сиромашна општина богатих грађана“, одразила се, поред осталог, на оспособљеност органа општинске управе да извршавају задатке из свог дјелокруга.

Од прије кратког времена, у општини с највећим доходком по глави становника у нашој земљи осипа се општинска администрација. Само у току једног мјесеца напустили су своја мјеста два радника с високом и један с вишом стручном спремом, а неколицина је најавило да ће поћи њиховим стопама, уколико им не буду ријешена стамбена питања, што је у оваквој финансијској ситуацији веома тешко изводљиво.

Поред тога што Будва неколико мјесеци није имала свог „првог грађанина“, већ само вршиоца његове дужности, тренутно су упражњена мјеста начелника Одјељења за привреду и буџет, начелника за урбанизам и имовинско-правне послове, начелника Одјељења народне одбране, начелника Одјељења за инспекцијске послове, општинског судије за прекршаје, Шефа Одсека за скупштинске послове, инспектора рада и референта за имовинско-правне и стамбене

послове; Очигледно је — а то је оно што је и најтеже — да је у ситуацији презадужености и беспарице сва ова радна мјеста тешко попуњити квалификованим кадром, јер, да би се нови радници примили, треба испунити услове које они постављају.

Када се има у виду да је Будва била привлачна мета за стручњаке свих профила — за поједина мјеста конкурсало је и по десет кандидата! — тешко пада недостатак најнеопходнијих кадрова, на треба очекивати да ће примједбе грађана на квалитет рада и ажурност општинске управе, које су и до сада биле бројне, постати још алармантније.

Дошло се у својевстан ћорсокак. Општинска управа, која је због гломазног а недовољно стручног апарата већ била предмет критике, без потпуне упражњених радних мјеста одговарајућим стручњацима не може како треба обављати повјерену улогу. С друге стране, у општој беспарици, када се не примају ни лични доходи, тешко је попуњити сва упражњена кључна мјеста! Рјешење се види у санирању тешке финансијске ситуације, реорганизацији општинске управе у којој ће сваки радник бити потпуно искоришћен и пребројавању кризе на тај начин.

П. Н.

ГЕОГРАФСКА И ТУРИСТИЧКА ЕНЦИКЛОПЕДИЈА

Пошто је својом студијом „Пригосорско приморје, услови за развој туризма“, првом те врсте у нашој земљи, др Милан Радовић поставио темеље студиозном проучавању културно-историјских, саобраћајно-економских и просторно-географских услова за развој туризма у овој регији, она све више привлачи пажњу научних радника, тако да се слободно може рећи да са туристичко-географског становишта Црногорско приморје спада међу најбоље проучена подручја Средоземља. У прилог ове тврдње говоре прилично замашне студије „Улцињско приморје“, географске погодбе за развој туризма“ Миодрага Мирковића, „Которска комуна, основне туристичко-географске карактеристике“ Бошка Мачића, „Географске погодбе за развој туризма у општини Херцег-Нови“ Милена Пасиновића и „Будванска ривијера, услови за развој туризма“ Душана Мартиновића.

Радовићева дисертација пружила је као путоказ за проучавање туристичког феномена, дајући и драгоцјену научна обавјештења о читавој регији, а Мачић, Мартиновић, Пасиновић и Мирковић допринијели су даљој разради и дубљем научном упознавању појединих субрегија Приморја о коме је ријеч.

Проучавајући плански и систематски Будванску ривијеру, једну од најразвијенијих и најпривлачнијих у Црној Гори, Мартиновић је подрбно анализирао све природне и антропогене елементе на којима се заснива експанзија туризма. Расчлањујући све физичко-географске компоненте простора од Јаза до Буљарице, на коме се налазе седамнаест претежно пјешчаних плажа, шест већ афирмисаних туристичких мјеста и неколико веома интересантних локалитета, он је, уз савјесно оперисање чињеницама и строго објективност, доказао да су плаже ове

ДО 1900. ГОДИНЕ БРОЈ СТАНОВНИКА НА БУДВАНСКОЈ РИВИЈЕРИ ПОРАСТАО БИ ЗА ПЕТ ДО ШЕСТ ПУТА

ривијере најквалитетније на читавом Јадрану, да са преко 140 дана чија просјечна температура ваздуха износи изнад 180°C, будванско поднебље има предност над приморјем Нице и да има, односно може да има, за 35 дана дужу сезону од оне у Ници. Са својих осам поглавља, Мартиновићева студија, у ствари његов магистарски рад, представља — како је у предговору истакао др Милорад Васовић, професор Природно-математичког факултета у Београду — „праву географску и туристичку енциклопедију о најразвијенијем дијелу Црне Горе“.

Душан Мартиновић завршио је своју студију указивањем на перспективе развоја Будванске ривијере у току наредних 20 го-

дина, тако да у њој и будући грађитељи могу наћи оцјену цијелосходности планирања сваког туристичког мјеста посебно, и то почев од Јаза, па до Буљарице. У својим прорачунима он полази од стварних рецептивних могућности, рачунаних на дужину и површину плажа, па долази до закључка да у току наредне двије деценије, то јест до 1990. године, ова субрегија може „да прими“ најмање 40.000 лежача, и то 6000 у хотелима „Де луке“ и „А“, категорије 18000 у хотелима „Б“ категорије и 16000 у одмаралиштима, приватном смјештају и камповима. Упоредо са изградњом смјештајних капацитета, градско становништво би се увећало за пет до шест пута. Од укупно 21.106 запошљених

радника, само у туристичкогоститељској дјелатности било би их 15.200, затим 4310 у разним сервисима, 1070 у грађевинарству, 540 у индустрији и 290 у пољопривреди. Центар и главни град регије, Будва имала би 14.000 становника са око 9000 туристичких лежача. Вечерњи треба да буду оспособљени да приме 8000 туриста дневно. Јаз би имао 5000, Свети Стефан 25000, Режевићи 12000, Петровац 8.300 лежача. Највећу ренесансу у будућем развоју треба да доживи Буљарица, која би 1990. године имала око 8000 становника, а расплаћала би са 12.000 лежача и marinaма за 1500 пловинних објеката! Најзад, 1990. године на Будванској ривијери увећао би се за око три пута туристички промет, док би девизни прилив био десет пута већи него данас. Резултат свега тога био би доходак по глави становника колико га имају Белгија или Холандија.

У СТРАВИЧНОМ ОБРУЧУ ТОПОВА И ПУШАКА

УЛТИМАТУМИ И ПРИЈЕТЊЕ ТУРАКА, МЛЕЧИЦА, АУСТРИЈАНАЦА, ЊЕМАЦА И ИТАЛИЈАНА, РАЗГЊЕВЉЕНИХ ХРАБРОШЋУ И ДОСТОЈАНСТВОМ ЈЕДНОГ МАЛОГ НАРОДА, И ОДГОВОРИ НАСИЛНИЦИМА КОЈИМ ЈЕ ОН УЈЕДНО ОДГОВАРАО И НА СУШТИНСКО ЕТИЧКО ПИТАЊЕ: НЕ САМО ЗАШТО, НЕГО И КАКО ОПСТАТИ И ЖИВЈЕТИ, ИСПИСАНИ НА ПЕРГАМЕНТУ, ПРЕДАТИ СУ, КАО ПОКЛОН НАРОДА ЦРНЕ ГОРЕ ДРУГУ ТИТУ ПРИЛИКОМ ЊЕГОВОГ БОРАВКА У МИЛОЧЕРУ КРАЈЕМ 1972. И ПОЧЕТКОМ 1973. ГОДИНЕ.

ТЕКСТОВИ ТИХ УЛТИМАТУМА И ОДГОВОРА МОГУ ДА ПОСЛУЖЕ КАО ПРИМЈЕР БУДУЋИМ ГЕНЕРАЦИЈАМА КАКО ТРЕБА ВАСПИТАВАТИ БОРЦЕ И ПРЕАОЦЕ, КОЈИ ЋЕ У СВАКОМ ОДСУДНОМ ТРЕНУТКУ, КАО У ТОКУ НАРОДНЕ РЕВОЛУЦИЈЕ, ЗНАТИ ДА, АКО НИЧИМ ДРУГИМ, ГОЛИМ ГРУДИМА СТАНУ У ОДБРАНУ ДОМОВИНЕ ЧИЈИ ТРИДЕСЕТИ РОЂЕНДАН УПРАВО ПРОСЛАВЉАМО.

КАД СЕ БОЉЕ САГЛЕДА наоколиш Черне Горе — забиљежио је Кесич још 1811. године — „од праваца свијех и постављена веома разна војена утврђења, снажне куле и карауле, тврди градови и бедеми, јасно бива да убогу и малену, камениту и безводну Черну Гору непријатељске утврде опкољавају и опасују са свакоје банде од свијета — од мора, равница, ријека и друтијех народа. И да око ње оне чине стравични обруч од топова и пушака... Черногорци никаквијех својих тврђава немају и ни један шанец подигли нијесу иза својих међа и граница.

У свим ваљима, још од старе државе Зете, на Черну Гору, стијешњену и одвојену од свијета, из ових тврди градова и кастела кретале су се, кроз све земане, освајачке најезде и јуриши на њу, сви походи и сва злочинства... Преко њих су стизале на Цетиње све безумне пријетње и уцјене, и преко њих су Черногорци, шака народа слободног, упућивали своја писма и своје одговоре на сва насилништва и злосторства.

И никада — ни ти ултиматуми ни ти одговори — нијесу остајали само при голијем ријечима. Увијек су се, и једни и други, претварали у крвава кола и ратовања. Свака ријеч била је више но по једна мртва глава. Зато је овдје, од давнина, у једној години, било више бојева него ли дана. И још нешто!

Одавде, са скупа једнородне браће, слали су Черногорци, остављени сами себи, свим својим крвницима своје „НЕ!“ и своје непокорне одговоре, које су и мајке одобравале. Са овог мјеста, народ черногорски и брдски, гледајући свакојем злу у очи, потврђивао је такве одлуке увијек једним јединим сложним повиком: „Тако, већ никако!“

НЕКА ИМ МРАВ У ТРАВУ ЗАМРЕ

А, СУЛТАН МУСТАФА ЕМИР — пише у ултиматуму Турака — „брат сунца и рођак Мјесеца, служитељ царстава и области најславнијих и странах и градова најрећенијих, који су предмет зависти свих царева земних.

Ја, раздавањем земних престола, осјенка божја над објема честима свијета; султан син султанов, хакан син хаканов, султан Мустафа син ханов, син султана Ахмет хана.

Ја, шах и владаоца од два дијела свијета и од два мора, молећи се великом Алаху, како данас тако и у будуће, завазда, кажем:

Алах је велик, а моја десница гвоздена, и не чудим се што црни калуђер са Цетиња у његовијем кршима црни отров сије против нашег дина, но се чудим како је обрлатио моју рају да буну диже против својих господара и да им наду подгријева.

И зато, будући да Черногорци и Брђани јесу узрок од мисли злијех за мутити мир и поредак, кунем се вјером и законом, похараћу Черну Гору и ставити велико и мало под сјечиво мачева мојих.

Тога ради заповиједам:

Нека им три паше од три вилајета с много алајбегова стотруку пребију главе за главе, ране за ране, плијенове за плијенове; куда греде моја војска, нека им од њихове дјеце и од њихова дома, у коме живе ка тига на голу камену, трага не оставе; нека им мрав у траву замре, а огњиште се распре; наиђе ли Карадаг, нека се сасијече, или ижеже на огњу, или нека се набије на колац и нека ту стоји ко страву докле год иструне!“

ОД НАС ВЛАДИКЕ И ГУВЕРНАДУРА, ВОЈВОДАХ И СЕРДАРАХ — ОДГОВАРАЈУ ЦРНОГОРЦИ — „из договора и једноскупног гласа свега сабора черногорског и брдског, пишемо писма на три султанове стране а потом:

прођите се сиротиње наше, везири, а што пишете да ћете на нас с великом војском, са сва четири краја нападути и пређе сте пријетили и доходили, а ми чекамо на своју земљу: нека наша земља нашу крв попије. И вама ћемо, с надом у бога, ућерат памет у главу, ка што смо многим пашама и везирима. Јер, ми нијесмо ни до сад о ничијој милости живјели, него вазда, од памтивијека, о својој муци и пушци. Нијесмо ми дужници, но се нама дугује.

Него, ми вас зовемо и призивамо: хајте к нама да нам се ви предате са свом вашом војском. Наше су тежње једнаке о предајству. Или ће наш камен бити ваш гроб и вашој сили, ако бог да!

И више од нас писања нема.

И чекамо вас ноћу и дању.

Јер свако је доста живио ко је умро ка слободан човек!“

ПРИКОВАН НА ГАЛИЈЕ ДО СКОЊАЊА

ПОД ОКРИЉЕМ КРИЛАТОГ ЛАВА РЕПУБЛИКЕ Св. МАРКА — ОБРАЂАЈУ СЕ МЛЕЧИЦИ ЦРНОГОРЦИМА — „а у име прејасне млетачке власти и њиховог преславног господства, гласом повеље праведног дужда Франческа Фоскарија, ми, главни проведитор и господин Антон де Пезаро, сопра проведиторе пер ла Серенисима сигниорина ди Вениција, да би довели, помоћу божје милости и доброту, у покорност јуну грбљаску и сву непослушну Боку и Монтенегро, који одусташе од светог Марка, — у пресуду стављамо како иде:

сваки сервис вилани, непокоран што би, има кривац да буде. Тај се има да буде прикован на галије до скоњчања, алити се томе има одсјећи десна рука и избости оба ока, а подрепеник има да иде онако изнакажен у прогонство.

Нико се, пак, нема от пука ни усудити дати да се противи не платити за побилтас царину и закуп. Ко то не хће, томе се има да буду добра продана, а кућа запалења.

Буде ли се, пак, ко призив усидити управно, под пријетњом је да му се веже камен о врат и сурва у поворе од тавнице.

Овако како је записано и прочитано, онако пресудујемо.

У Језусу у Крсту — амен!“

РАЗБУДИТИ СРЦА И ГРОБОВЕ

А ПРЕКОПОКОРНИ И ПРЕПОНИЗНИ СТАРАЦ ВУКОЈЛЕ, с обје ноге већ у гробу, изабран од свих општенородног збора грбљског и бокешког и околине Црне Горе, прејасни наш господине, по сто пута крилати господине проведиторе од Млетачах, милост да испросим за жалостиви пук овај, да их под бич нечојски тураш, да им хљеб дјеце њихове из устију не отимаш, да их на проклету галију уз весла не окиваш.

А ако ли се тако не сложиш сад, ја их у другу памет ућерат не могу и не остаје друго него, препоручивши се богу, једногласно разбудити срца наша и гробове дједова наших, што су нам аманетили да је часније извојевано него измољено. И да смо сви ми живи смртни, само су дједови нам вијеке бесмртни. И ето нас теби на биљегу ка један, па, фалај богу и светој богородици, кад друге није. Па ко што макне!“

ЦРНА ГОРА — ОРУЖЈЕ ДА ПОЛОЖИ

ЊЕГОВО ПРЕВИШЊЕ ЦЕСАРСКО И КРАЉЕВСКО АПОШТОЛСКО ВЕЛИЧАСТВО Фрањо Јосип II, цар аустријски и краљ угарски — истиче се у ултиматуму Аустроугарске — „са свим земљама спадајућим круни светог Стефана спојеним,

преко свога војног гувернера за Црну Гору, господина Виктора Вебера, племенитог од Вебенауа, у намери да се заштите наше славне трупе, подастире на то одобрење се уредбе:

Црна Гора оружје има да положи и да се претвори у запосједнуто подручје и гледе свега што спада на њу, има само и једино наше снаге да представљају апсолутну власт.

Свако заузеће по којем би нека војна особа нападу од Црногораца ма како изложена била — сачињавало злочин.

Сваки наш оружник и други послужник нама подређени, правомањан је употребити силова средства против оног тко не би припознао посвећеном и неоприједивом цару његове властитости, као и пресветлој хабзбуршкој кући. Свако такав да буде кажњен и узашћен. А за све протузаконите чини толи двојне нам монархије коли области стојећих под нашим господством — има се упутити у кајзерундкеннинг интернирунгелатере за вјечито или се има изрећи казна смрти вишањем. Вирибус унитис!“

НИКАД НИ ДО ВИЈЕКА!

СУДБОНОСНИ ЧАС ЈЕ КУЦНУО — ОДГОВАРАЈУ ЦРНОГОРЦИ — „Аустрија, наша стара крвница, јутрос поручује да Црногорци положе своје оружје.

Смијем ли и помислити да вама, соколови и витезови моји, и у шали речем: да положите оружје своје пред непријатељем?

Никад! Никад ни до вијека!

Црно-жути барјак, који од давних времена притиска душу југословенског народа, развио се да тај народ сад потпуно уништи, да његове слободне представнике, Црну Гору и Србију, преглази.

Ми смо хтјели мир, наметнут нам је рат. Примите га као увијек — јуначки.

Нека нас води наша ваздакадашња правда и чисто срце, наша љубав помеђу нас и према нашој поробљеној браћи.

Ко је човек и убојник — на оружје! То је наш одговор злосторима.“

СТО ЗА ЈЕДНОГА

НА ОСНОВУ ЛИЧНЕ ФИРЕРОВЕ НАРЕДБЕ — ПИШЕ У УЛТИМАТУМУ ЊЕМАЦА — „Фелдкомандант самосталне Фелдкомандантуре Црне Горе и Боке Которске, СС генерал-мајор фон Кајпер, у смислу Уредбе и примјени казненог права њемачког Вермахта, као и у смислу уништења партизанских банди у Црној Гори, прописује посебни Шулфенорднунг:

ПРВО, сваки пут када буду нападути наши гарнизони и објекти или ако буде почињено било који непријатељски акт или акт саботаже против њемачких војних снага и лица окупационе цивилне власт, казнене санкције против извршилаца биће жестоке и неумољиве. За њих, у њиховом одсуству, одговарају њихове породице и јатаци иметком, слободом и животом;

ДРУГО, због тога наређујем Вапредном ратном суду да се као репресалије за сваког појединог убијеног припадника њемачких оружаних снага и поједину водећу личност лојалне управе стријељају сто комуниста и њихових јатака. Осуђене стријељати ноћу, у групама, у леђа.

Хајл, Хитлер!“

НЕМА ИЗУЗЕТКА

ВИСОКОМ МИЛОШЋУ ЊЕГОВОГ ВЕЛИЧАСТВА краља Италије и Албаније и Цара Етиопије Виторија Емануела III — каже се у ултиматуму Талијана — „сагласно олашћењу датом од господина Мусолинија, првог маршала Италије, ми, војнички генерал Алесандро Пирцио Вироли, у својству војничког гувернера Говернаторато дел Монтенегро, пошто смо оцијенили предстојеће стање и прилика, наређујем:

да сваки који би ради било каквог разлога учествовао нешто противно заштити и сигурности унутарне управе и окупационе силе у Црној Гори биће изложен најоштријим казнама предвиђеним ратним законом.

За мања дјела непријатељства против војне и грађанске власти кривац ће бити одведен у кампо концетраменто а за већа — биће стријељан починиоца или одређени број талаца. Од ове наредбе нема изузетка.“

ЗАКЛИЊЕМ СЕ ЧАШЋУ СВОГА НАРОДА — ГЛАСИ ТЕКСТ ПАРТИЗАНСКЕ ЗАКЛЕТВЕ — „да ћу у редовима Народно-ослободилачке војске вјерно служити својему народу борбу са против окупатора и домаћих издајника — непријатеља народне слободе и народних права.

Заклињем се да ћу дисциплиновано и свјесно извршити своје дужности.

Кунем се да нећу испуштати оружје из својих руку док наша земља не буде очишћена од окупатора, док народу не буду осигурана његова права и слобода.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!“